

Socialbidragens expansion*

Den förändrade arbetsmarknaden är den främsta orsaken till de ökade utbetalningarna av socialbidrag menar Björn Gustafsson.

Socialbidrag är en överföring från offentlig sektor till familjerna. Till skillnad från andra transfereringar är socialbidragen individuellt behovsprövade. Ansvaret för bidragen åvilar de borgerliga primärkommunerna och de finansieras huvudsakligen med kommunala medel. Verksamheten regleras genom *socialtjänstlagen* som vad gäller socialbidrag är förhållandevis allmänt hållen.

Socialtjänstlagen trädde i kraft i januari 1982, men genom dess föregångare har socialbidraget en lång historia. Från janu-

ari 1957 var namnet socialhjälp, dessförinnan hette det fattigvårdsunderstöd. De utbetalda socialbidragen är små, 1983 svarade de för mindre än två procent av alla överföringar från offentlig sektor.

Under 1980-talet har socialbidragens omfattning ökat kraftigt. I *Tabell 1* ser vi att 1980 fanns det 343 000 personer, vilka levde i en familj som någon gång under året mottagit socialbidrag. 1985 hade antalet ökat till 534 000, d v s en ökning med 50 procent. De överförda beloppen har ökat ännu kraftigare och mer än för-

*Tabell 1 Socialbidragens omfattning 1980-1985**

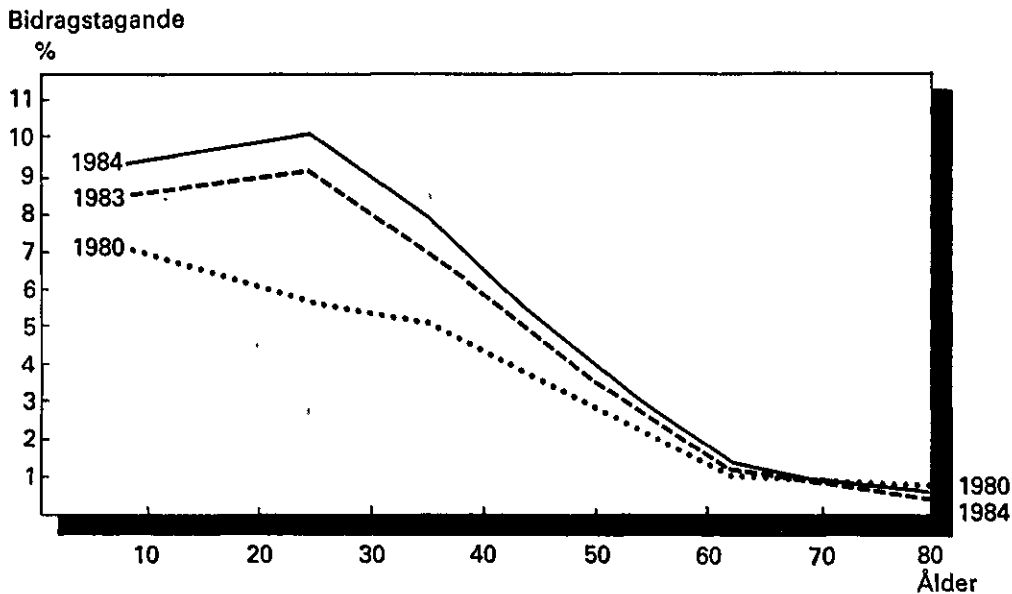
År	Antal bidragstagare			Utbetalda socialbidrag	
	Tusental	Index	Per 100 invånare	Miljoner kronor	I fasta priser Index
1980	343	100	4,1	942	100
1981	352	102	4,2	1 180	112
1982	434	126	5,2	1 765	154
1983	475	138	5,7	2 276	182
1984	525	153	6,3	2 759	204
1985	534	155	6,4	3 359	232

* t o m 1981 socialhjälp, då annan lagstiftning gällde.

Ekon dr BJÖRN GUSTAFSSON är verksam vid Göteborgs universitet och forskar i fördelningsfrågor och socialpolitik.

* Artikeln bygger på Gustafsson [1986a] och forskning finansierad av Delegationen för Social Forskning. Tack till Arne Bigsten, Bengt Börjesson, Lenart Flood, Annika Punde, Sten-Åke Stenberg och Henrik Tham för värdefulla synpunkter på utkast till ESO-rapporten.

Figur 1 Socialbidragstagande efter ålder 1980, 1983 och 1984.

dubblats i fasta priser. Syftet med denna artikel är att analysera orsakerna till den ökande omfattningen av socialbidragen.

Bidragstagarna

Figur 1 visar andelen personer i olika åldrar i familjer som mottagit socialbidrag. År 1980 var andelen högst bland barn och sjönk med åldern. Fyra år senare fanns huvuddraget i sambandet mellan ålder och mottagande av överföringen kvar: Fortfarande är socialbidragstagandet lägst bland de äldsta, 0,7 procent för personer 75 år och äldre, men nu är det högst för de unga, 10,2 procent för de 25-29 år.

För att få mer kunskap om socialbidragstagarna har specialbearbetningar av SCBs undersökning av hushållens inkomster (HINK) genomförts.¹ Med socialbidragstagare menas person som finns i familj som någon gång under året mottagit socialbidrag. Tabell 2 visar socialbidragstagarnas sammansättning efter familjetyp år 1984 och förändring sedan år 1980.

Bidragstagarna som har familjeförändare under 65 år består av tre ungefär lika stora kategorier: ensamstående utan barn, ensamstående med barn och gifta/samboende med barn. Störst har ökningstakten varit för ensamstående utan barn. Antalet socialbidragstagare som är ensamstående med barn har också ökat. Endast till mycket liten del kan de beskrivna förändringarna föras tillbaka på befolkningsförändringar.

Andelen socialbidragstagare är förhållandevis hög bland ensamföräldrar och deras barn samt bland gifta/samboende med fyra eller flera barn. Invandrare har förhållandevis högt socialbidragstagande men expansionen är att hänföra till svenska familjer.²

Uppdelning efter familjeförändarens socioekonomiska gruppering visar på

¹ På grund av skillnader i definitioner m m är bidragstagarnas andel av befolkningen något lägre enligt HINK än i den lopande socialbidragsstatistiken.

² För diskussion om socialbidragstagande bland invandrare till Sverige, se Gustafsson [1986b].

Tabell 2 Socialbidragstagarnas sammansättning efter familjetyp enligt bearbetning av HINK

	År 1984		Förändring 1984/80	
	Tusen- tal	Som andel av alla bidrags- tagare Procent	Bidrags- tagare	Antal perso- ner i rikets befolkning Procent
Familjer med föreståndare 65 år och äldre	12	3	*	12
Familjer med föreståndare under 65 år				
Ensamstående utan barn	123	32	100	6
Ensamstående med barn	109	28	46	-10
Gifta/samboende utan barn	18	5	*	1
Gifta/samboende med 1 eller 2 barn	63	16	4	- 2
Gifta/samboende med 3 och flera barn	64	16	8	- 6
Totalt	388	100	40	+ 1
Därav barnfamiljer	236	61	21	- 4

* Ej meningsfullt redovisa på grund av att skattning grundas på få observationer.

betydande skillnader. Socialbidragstagande väsentligt under befolkningens genomsnitt har pensionärer, jordbrukare, egenföretagare och tjänstemän. Personer i arbetarefamiljer har något högre bidragstagande än befolkningen i dess helhet. För dessa kategorier finns inga tydliga tecken på att bidragsmottagandet har ökat under 1980-talet.

Grupper med högt socialbidragstagande är de vars familjeföreståndare etiketterats anställd ej klassificerad, studerande eller förts till kategorin "övriga". Utom för studerande är det familjer vi inte vet så mycket om mer än att de är i yrkesaktiva åldrar och har låga eller inga faktorinkomster. För dessa grupper visar skattningarna ett högre bidragstagande år 1983 än för decenniets första år.

Bidragsnormerna

Kan ökad generositet vad gäller beviljandet av bidrag ligga bakom socialbidragens expansion? Det är inte lätt att svara på denna fråga, eftersom bidragshandläggningen är en komplicerad process vars utfall bestäms av många faktorer om vars betydelse och utveckling över tiden lite är känt. Ett kriterium som dock är formaliserat och vars utveckling kan studeras med hjälp av publicerad statistik är de vägledande socialbidragsnormerna.

De vägledande socialbidragsnormerna uttrycker i krontal vid vilken disponibel inkomst socialbidrag kan utgå. För många bidragsmottagare är bidragen ett belopp som räknats fram som skillnaden mellan disponibel inkomst före socialbidrag och

normernas nivå. Normerna beslutas av varje kommun och skiljer sig kraftigt åt mellan kommunerna.

Har normerna då blivit mer generösa under den första delen av 1980-talet? En undersökning av normbeloppens förändring (deflaterade med konsumentprisindex) mellan den 1 oktober 1979 och den 1 oktober 1984 i de olika kommunerna visade att i 80 procent av de undersökta kommunerna förändrades köpkraften med mindre än 10 procent. Minskningar var lika vanliga som ökning. Härav följer bedömningen att socialbidragens expansion under 1980-talet fram till 1984 knappast kan föras tillbaka på förändringar i kommunernas beteende.

Bidragstagarnas inkomster och skatter

Många familjer tar emot bidrag i någon eller några månader. Bidragsfamiljerna har ofta även andra inkomster än socialbidrag. Vilken roll spelar socialbidragen för bidragsfamiljernas försörjning? Svar kan ges genom att relatera bidragens storlek till de disponibla inkomsterna under samma period. Måttet kallar vi *socialbidragsberoende* och det kan uttryckas som ett procenttal. Ju högre värde, desto större del av den disponibla inkomsten är socialbidrag. Med detta mått kan vi göra jämförelser över tiden utan att använda ett prisindex och vi kan jämföra socialbidragens omfattning för familjer med varierande antal barn utan att anlita en konsumtionsenhetsskala.

Beräkningar visar att många bidragsfamiljer endast är marginellt beroende av socialbidrag och få är mycket beroende. Expansionen av antalet bidragsfamiljer kan så gott som helt hänföras till familjer som är förhållandevis starkt beroende av socialbidrag. Anmärkningsvärd är ökningen av antalet familjer som för huvuddelen av sin försörjning under ett år är beroende av socialbidrag, dvs de med socialbidragsberoende om mer än 50 procent.

För år 1980 beräknades antalet sådana familjer till 4 000, år 1984 till 23 000.

Socialbidragens expansion består alltså inte bara i att fler har blivit socialbidragstagare. Bidragsfamiljernas beroende av överföringen har ökat kraftigt.

Socialbidragsfamiljerna har faktorinkomster som är väsentligt lägre än andras. Bidragsfamiljernas disponibla årsinkomster däremot skiljer sig inte särskilt mycket från övrigas.

Tabell 3 visar att medelvärdet för bidragsfamiljernas disponibla årsinkomster är lägre än för andra, men att skillnaden är liten och för några familjetyper mycket liten. I tabellen kan vi också se att bidragsfamiljerna som kollektiv betalar mer i inkomstskatt än vad de mottar som socialbidrag.

Makroekonomi och socialbidrag

Vad ligger bakom socialbidragens expansion? Enligt en tidigare studie, Gustafsson [1984], kan överföringens omfattning i befolkningen under perioder fram till och med 1970-talets slut förklaras med storleken av det relativa arbetslöshetstalet, livsmedelsprisernas förändring och nivån för ålderspensionen jämfört med andra inkomster. Nya skattningar för perioder som inkluderar 1980-talet anger att förklaringsmönstret knappast brutits under de senaste åren.

Det är främst utvecklingen av det relativa arbetslöshetstalet som kan förklara socialbidragens expansion under 1980-talet. Arbetslöshetstalet mäter andelen som inte får arbete. Likviditetsproblem eller försämrad möjlighet att möta likviditetsansträngningar följer på arbetslösheten.

Av de som inte kan få så mycket arbete på arbetsmarknaden som de önskar blir en del arbetslösa men följderna kan också bli andra. Uteblivna möjligheter till övertid och kortare arbetstid än önskat ligger bakom att fler familjer har svårigheter att klara likviditetsansträngningar när arbets-

Tabell 3 Disponibel inkomst för olika familjetyper, bidragsfamiljer och icke bidragsfamiljer, samt av bidragsfamiljerna betald inkomstskatt och mottagna socialbidrag år 1983 enligt bearbetning av HINK

Familjtyp Familjer med föreståndare yngre än 65 år	Medelvärde				
	Disponibel inkomst			Av bidragsfamiljerna betald inkomstskatt	Socialbidrag i relation till betald inkomstskatt
	För alla i kategorin	Icke bidragsfamiljer	Bidragsfamiljer		
Kronor	Index Alla=100		Kronor	Index: Inkomstskatt=100	
Ensamstående utan barn	48 000	101	84	10 700	89
Gifta/samboende utan barn	109 800	100	79	29 000	18
Ensamstående med barn	77 500	101	97	10 700	112
Gifta/samboende med ett eller två barn	122 800	101	80	27 400	33
Gifta/samboende med tre eller fler barn	130 900	100	98	23 500	71
Hela befolkningen	75 300	101	80	13 600	73

löshetstalet går upp. Den öppna arbetslösheten har konsekvenser för socialbidragstagandet eftersom en del arbetslösa inte är berättigade till kontant arbetslöshetsunderstöd. Härtill kommer att arbetslöshetsunderstöd kan vara väsentligt lägre än den uteblivna inkomsten.

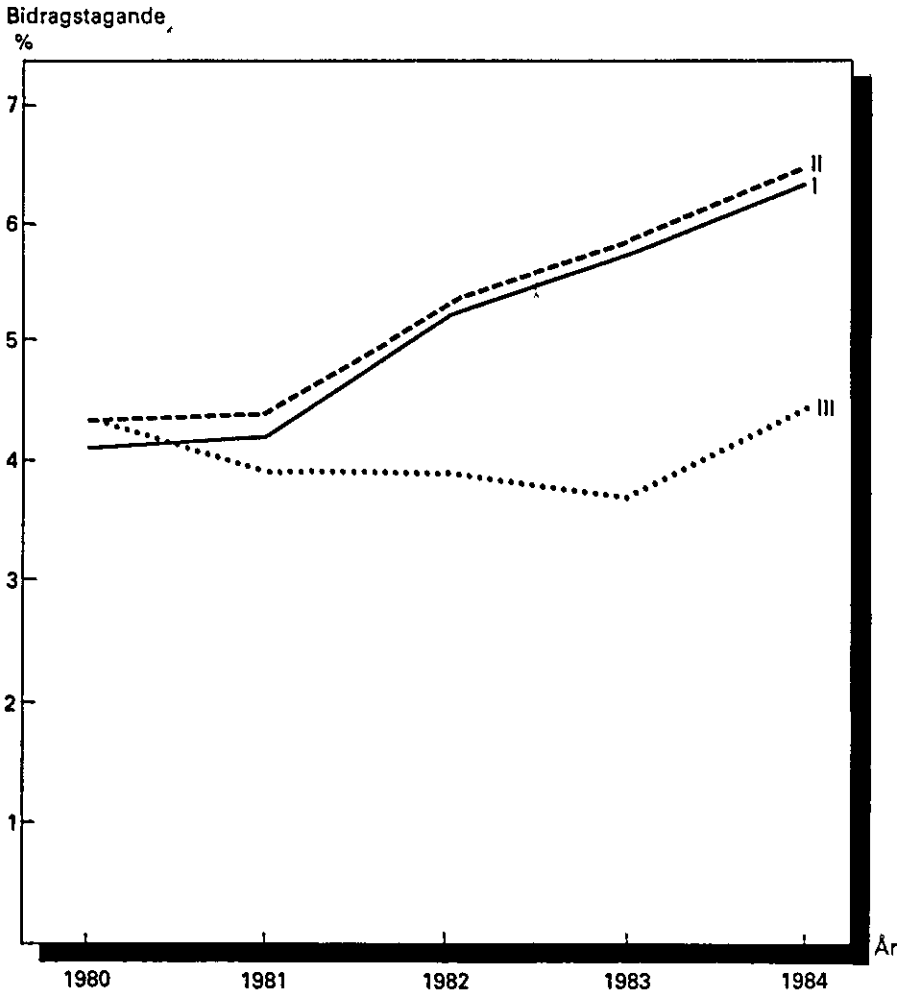
Socialbidragens faktiska omfattning åren 1980 till och med 1984 och enligt modellprediktion återges i *Figur 2*. Prediktionerna anger värden som är mycket nära de verkliga värdena. Av intresse är att inga tecken finns på att modellen underskattar bidragstagandets omfattning år 1982, året då den nya socialtjänstlagen trädde i kraft. Skattningarna och dess prediktioner kan alltså inte tas som stöd för uppfattningen att den förändrade lagstiftningen fått bidragstagandet att omedel-

bart expandera.

Den i *Figur 2* streckprickade kurvan anger socialbidragens omfattning under antagandet av att arbetslösheten förblivit på 1980 års nivå. Syftet med simuleringen är att illustrera vilken betydelse förhållanden på arbetsmarknaden kan ha haft för socialbidragens omfattning.

Den simulerade utvecklingen anger en i stort sett oförändrad omfattning för socialbidragen under 1980-talet. Gapet mellan den simulerade och den med hjälp av modellen predikerade omfattningen av socialbidrag illustrerar betydelsen av utvecklingen på arbetsmarknaden. Sätter vi gapet i förhållande till den simulerade omfattningen finner vi att det uppgår till en fjärdedel år 1982 och ungefär en tredjedel åren 1983 och 1984.

Figur 2 Socialbidragens omfattning i hela befolkningen 1980–1984 i verkligheten (I), enligt modellprediktion (II) och simulerat utifrån arbetslöshetstal för år 1980 (III).

Anm. Bidragstagande uttrycker andel personer som finns i familj vilken någon gång under året mottagit socialbidrag.

Slutkommentar

Dagens socialbidragstagare är i stor utsträckning unga. De befinner sig i en del av livsrytmen när man är på väg att etablera sig i arbetslivet och håller på att bilda familj. Socialbidragens kraftiga expansion hittills under 1980-talet kan föras tillbaka på arbetsmarknadsläget. Ekonomisk politik och då särskilt arbetsmarknadspolitik blir därmed en huvudväg för att hålla nere bidragstagarnas antal.

Referenser

- Gustafsson, B. [1984], "Macroeconomic Performance, Old Age Security and the Rate of Social Assistance Recipients in Sweden". *European Economic Review*, Vol 26, No 3.
- Gustafsson, B. [1986a], "Bidragstagarna: antal och inkomster". I *Socialbidrag*, Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Ds Fi 1986:16.
- Gustafsson, B. [1986b], "International Migration and Falling into the Income 'Safety Net': Social Assistance among Foreign Citizens in Sweden". *International Migration*, Vol 24, No 2.

Repliker och kommentarer

I den här avdelningen välkomnas kommentarer till tidigare bidrag och korta inlägg med ekonomisk politisk anknytning

MAGNUS HENREKSON
JOHAN A LYBECK

Varför växer den offentliga sektorn — nya rön

Den offentliga sektorns kraftiga tillväxt i Västeuropa under efterkrigstiden har givit upphov till en mycket omfattande vetenskaplig litteratur¹. Både ekonomer och statsvetare har försökt att förklara detta fenomen, men de uppnådda forskningsresultaten är på flera punkter otillfredsställande. Detta gäller speciellt de studier som sökt förklara den offentliga sektorns tillväxt i ett enskilt land, snarare än hitta orsaker till varför den offentliga sektorns tillväxttakt varierat mellan länder.

Den offentliga sektorns tillväxt i Sverige har varit den i särklass snabbaste i hela industrivärlden². Detta gäller särskilt den offentliga konsumtionen, medan transfereringarna ökat ungefär lika snabbt i t ex Nederländerna och Danmark. I de flesta industriländerna nådde de offentliga utgifternas andel av BNP sitt maximum redan i mitten eller slutet av 70-talet. I Sve-

rige fortsatte de totala offentliga utgifternas andel av BNP att öka fram till 1983. Trots detta har ekonometriska studier av den långsiktiga tillväxten i offentlig sektor i Sverige saknats fram till helt nyligen. Den första studien är Lybeck [1986], vars huvudresultat redan tidigare har presenterats i denna tidskrift (Lybeck [1985]).

I Lybeck [1986] härleds en utbuds- och en efterfrågekurva för offentliga utgifter och skattningar genomförs under antagande om icke-jämvikt dvs att utbud och efterfrågan sällan eller aldrig är lika stora. Resultaten pekar på att den offentliga sektorns storlek i huvudsak är efterfrågebestämmd. Vi har den offentliga sektor vi önskar, med reservation för att efterfrågan manipulerats av starka intresseorganisationer och av stora budgetunderskott, som tenderar att ge väljarna en alltför positiv bild av den faktiska kostnaden för offentlig sektor. De två variabler som visar

*MAGNUS HENREKSON är fil
kand och doktorand vid National-
ekonomiska institutionen, Göte-
borgs universitet.*

*JOHAN A LYBECK är professor
och direktör vid Sparbankernas
Bank, Stockholm.*

¹ Goda översikter av denna litteratur finns bl a i Larkey, Stolp & Winer [1981] och Borchering [1985].

² Se t ex Beck [1981] och Lybeck [1984].

sig ha störst förklaringsvärde är den offentliga sektorns oförmånliga relativprisutveckling och tillväxten i intresseorganisationernas styrka.

Vi har nyligen vidarutvecklat denna studie³, vilket gör det möjligt att dra betydligt säkrare slutsatser om orsakerna bakom den kraftiga tillväxten i den offentliga sektorn under efterkrigstiden.

I det följande identifierar vi först mycket kortfattat de potentiellt viktiga förklaringsvariablerna på efterfråge- respektive utbudssidan. Sedan följer en beskrivning av den använda skattningsmetoden och slutligen redovisas de viktigaste resultaten.

Förklaringar på efterfrågesidan

Teorierna under denna rubrik har det gemensamt att storleken på den offentliga sektorn anpassas som ett direkt svar på väljarnas preferenser. Detta i kontrast till utbudsförklaringarna där istället den offentliga sektorns tillväxt antas ske oberoende av väljarnas preferenser.

Den mest välkända efterfrågeförklaringen formulerades redan för drygt hundra år sedan av Adolph Wagner [1883, 1890]. Wagner såg tre orsaker bakom ökningen i den offentliga sektorn. För det första skulle moderniseringen av samhället komma att medföra att många privata aktiviteter övertogs av det offentliga. Exempel på sådana aktiviteter är åldersvård, sjukvård och utbildning. För det andra ansåg Wagner att ökningen i realinkomsterna skulle underlätta ökningen av utgifterna för vissa inkomstelastiska varor och tjänster som kultur, högre utbildning och inkomstomfördelningar. Slutligen hävdade han att ekonomisk utveckling och teknologiska förändringar krävde att staten dels företog stora investeringar i infrastruktur och dels tog över driften av naturliga monopol (järnvägar, telekommunikationer osv) för att öka den ekonomiska effektiviteten.

En andra förklaring till tillväxten i offentlig sektor är att efterfrågan är prisoelastisk. Denna förklaring är dock aningen problematisk eftersom konsumenten sällan eller aldrig betalar varans eller tjänstens fulla kostnad direkt utan

det direkta priset ligger ofta nära noll. Emellertid är det fortfarande möjligt att härleda ett implicit skattepris för offentliga varor och tjänster. I denna typ av studier har man utan undantag funnit att den absoluta priselasticiteten är mindre än ett⁴.

Men för att denna förklaring skall ha någon relevans måste den kopplas till ett antagande om att relativpriset för offentligt producerade varor och tjänster tenderar att öka över tiden. Så verkar också vara fallet eftersom det är svårare att åstadkomma produktivetsförbättringar inom den offentliga produktionen än inom tex tillverkningsindustrin. Detta fenomen brukar ofta kallas "Baumols sjukdom" efter Baumol [1967]. Normalt klassificeras det som en utbudsförklaring, men för att ha något förklaringsvärde måste det kombineras med prisoelastisk efterfrågan. Förklaringen finns därför med både på efterfråge- och utbudssidan.

På senare år är det framförallt transfereringarna som växt mycket snabbt. Detta tyder på att efterfrågan på inkomstomfördelande åtgärder från väljarkåren kan ha haft stor betydelse för de offentliga utgifternas tillväxt. Denna efterfrågan bör rimligtvis vara större om inkomstfördelningen i samhället är snedare. Speciellt bör utrymmet för sådana omfördelningar vara stort när den typiska inkomsten i samhället, medianinkomsten, ligger betydligt under genomsnittsinkomsten. En regering har då stora möjligheter att via transfereringar vinna röster från marginalväljargrupper.

Ett fjärde motiv har att göra med att starka intresseorganisationer har stora resurser att artikulera en efterfrågan som gynnar de egna medlemmarna. Politikernas motstånd mot kraven försvagas av att det kostar relativt lite att tillfredsställa en intressegrupp eftersom kostnaderna sprids ut över hela befolkningen.

Den sista förklaringen på efterfrågesidan hänger samman med s k "fiscal illusion". Även om konsumenterna av of-

³ För en fylligare redogörelse se Henrekson & Lybeck [1986].

⁴ Se t ex Gramlich [1985].

fentliga tjänster försöker kalkylera skattepriset för sin konsumtion, så finns det många orsaker till varför man tenderar att underskatta den verkliga skattebördan. Kostnaderna kan göras mindre synliga t ex via stora budgetunderskott, källskatt, sociala avgifter som aldrig syns på lönebeskedet, indirekta skatter som bakas in i varans pris och genom att låta inflationen automatiskt höja skatten när man avstår från att indexreglera skatteskalorna.

Förklaringar på utbudssidan

Som tidigare nämnts finns relativpriset på offentliga tjänster med även här. Baumols sjukdom, låg eller total avsaknad av produktivitetstillväxt, i kombination med att lönerna i privat och offentlig sektor ökar ungefär lika snabbt gör att den offentliga sektorns andel av BNP i kronor räknat tenderar att öka även om volymen inte ökar snabbare än BNP. Dessutom antar man i nationalräkenskaperna att produktivitetstillväxten i offentlig sektor definitionsmässigt är noll och det är nationalräkenskapsdata som används i skattningar-na.

Nästa utbudssideargument hänger samman med den växande offentliga byråkratin. Då tjänstemännen i offentlig sektor ofta har mer information än politiker-na har de stora möjligheter att påverka de offentliga utgifterna. Då ca 40 procent av det totala antalet sysselsatta är direkt beroende av den offentliga sektorn för sin utkomst har de offentliganställda kommit att våga allt tyngre i sin egenskap av väljare.

En annan tänkbar faktor är regeringens politiska färg. Ofta antas att socialistiska regeringar skulle öka de offentliga utgifterna snabbare. En närbesläktad hypotes är att koalitionsregeringar skulle ha svårare att hålla igen på utgifterna, eftersom varje regeringsbeslut kräver kohandel mellan partierna och därmed att särintressen i högre grad får sina önskemål tillfredsställda.

Slutligen har det diskuterats huruvida maktfördelningen mellan stat och kommun spelar någon roll. Brennan och Buchanan [1977] menar att en stark centralregering har lättare att ena sig om skatte-

höjningar, medan Tarschys [1975] däremot hävdar att en hög grad av kommunala utgiftsbeslut stimulerar de totala utgifterna eftersom kommunerna ej tar ansvar för den totala skattebelastningen och dessutom är mindre påpassade av massmedierna.

Modell och data

I konventionella utbuds- och efterfrågemodeller brukar man anta att prisnivån förändras så jämvikt uppnås. Men även om relativpriset för offentliga tjänster finns med som ett argument både på efterfråge- och utbudssidan finns det ingen anledning att tro att relativpriset i varje tidsperiod kommer att förändras så att utbud och efterfrågan blir lika. De observerade kvantiteterna bör svara antingen mot efterfrågan eller utbud, men sällan mot båda.

I modellen antar vi att kvantiteten bestäms av vad som är störst av utbud och efterfrågan. Politiker och byråkrater antas snabbt anpassa sig till en ökad efterfrågan även om detta på kort sikt resulterar i ett budgetunderskott och tvärtom när utbudet är större än efterfrågan. När väl ett utbud uppkommit kommer det att konsumeras på ett eller annat sätt. Dessutom gäller ju att även om ett visst utbud ej efterfrågas så kommer det ändå att registreras som offentlig konsumtion i nationalräkenskaperna, eftersom denna erhålls genom att addera kostnaderna för alla inputs.

Modellen skattas för perioden 1950-83 med en sk Full-Information Maximum Likelihood metod⁵ som gör det möjligt att identifiera om utbud eller efterfrågan dominerar i varje period utan att det krävs ytterligare information.

I motsvarande beräkningar som görs i Lybeck [1986] förekommer endast ett mått på den offentliga sektorns storlek, nämligen totala offentliga utgifter som andel av BNP. I föreliggande studie har detta utvidgats till följande fem mått: konsumtionsutgifternas, transfereringarnas och de totala utgifternas andel av BNP,

⁵ Metoden finns närmare beskriven i Maddala & Nelson [1974].

samt för konsumtionsutgifter och totala utgifter också kvoterna i fasta priser för att eliminera effekten av den kontinuerliga relativprisförsämringen. Samtidigt har då relativpriset ej tagits med som förklaringsvariabel. Genom att använda flera mått kan vi dels prova om modellen är robust för mindre specifikationsförändringar och dels undersöka om konsumtionsutgifterna och transfereringarna förklaras av samma faktorer.

Resultat och slutsatser

I samtliga beräkningar har två variabler ett mycket högt förklaringsvärde, nämligen budgetunderskottets andel av BNP och andelen sysselsatta i offentlig sektor. En annan viktig variabel är kvoten mellan median- och medelinkomst, vilket indikerar att väljarnas efterfrågan på inkomstomfördelande åtgärder är en viktig faktor bakom tillväxten. Denna variabel är viktigare för att förklara transfereringarna än för konsumtionsutgifterna. Även intresseorganisationernas styrka förefaller ha viss betydelse för tillväxten i transfereringarna.

Baumols sjukdom, dvs tendensen till en kontinuerlig relativprisförsämring för offentlig produktion, visar sig vara en viktig förklaring till ökningen i konsumtionsutgifterna. Den bidrar däremot inte till att förklara den kraftiga tillväxten i transfereringarna.

Vidare förefaller koalitionsregeringar leda till snabbare tillväxt i offentlig sektor. Slutligen leder en ökning av kommunalskattens andel av de totala skatterna till en större offentlig konsumtion.

Lybecks [1986] preliminära studie pekade på att efterfrågan varit dominerande för den offentliga expansionen. Denna studie visar däremot att både utbud och efterfrågan är av stor vikt. Resultaten är också betydligt robustare med avseende på valet av beroende och oberoende variabler. Det är inte minst möjligt att dra flera förhållandevis starka slutsatser beträffande de sannolika förklaringarna till den observerade tillväxten i offentlig sektor.

De viktigaste empiriska resultaten kan sammanfattas enligt följande. "Fiscal illusion" beroende på en underbalanserad

budget och de offentliganställdas agerande i egenskap av anställda och väljare för en större offentlig sektor får genomgående starkt empiriskt stöd som viktiga förklaringar till tillväxten i den offentliga sektorn i Sverige sedan 1950. Hög efterfrågan på inkomstomfördelande åtgärder förefaller också vara en av de viktigaste faktorerna bakom tillväxten. Vidare har stigande relativa priser på offentliga varor och tjänster i kombination med en låg priselasticitet resulterat i en avsevärd ökning av offentlig konsumtion. Slutligen finns vissa belägg för att koalitionsregeringar har en tendens att låta den offentliga sektorn växa snabbare än enpartiregeringar.

Referenser

- Baumol, W J, [1967], "Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis". *American Economic Review*, Vol 57, No 3.
- Beck, M, [1981], *Government Spending. Trends and Issues*. Praeger, New York.
- Borcherding, T E, [1985], "The Causes of Government Growth: An Empirical Survey". *Journal of Public Economics*, Vol 28, No 3.
- Brennan, G & Buchanan, J M, [1977], "Towards a Tax Constitution for Leviathan", *Journal of Public Economics*, Vol 8, No 3.
- Gramlich, E M, [1985], "Excessive Government Spending in the US: Facts and Theories". I E M Gramlich & B-C Ysander, red, *Control of Local Government*. Almqvist & Wicksell, Stockholm.
- Henrekson, M & Lybeck, J A, [1986], "Explaining the Growth of Government in Sweden: A Disequilibrium Approach". Memorandum nr 95, Nationalekonomiska Institutionen, Goteborgs Universitet.
- Larkey, P D, Stolp, C & Winer, M, [1981], "Theorizing About the Growth of Government: A Research Assessment". *Journal of Public Policy*, Vol 1, No 2.
- Lybeck, J A, [1984], "Hur stor är den offentliga sektorn?". *Ekonomisk Debatt*, Årg 12, nr 2.
- Lybeck, J A, [1985], "Varför växer den offentliga sektorn". *Ekonomisk Debatt*, Årg 13, nr 7.
- Lybeck, J A, [1986], *The Growth of Government in Developed Economies*. Gower, London.
- Maddala, G S & Nelson, F D, [1974], "Maximum Likelihood Methods for Models of Markets in Disequilibrium". *Econometrica*, Vol 42, No 6.
- Tarschys, D, [1975], "The Growth of Public Expenditures - Nine Modes of Explanation". *Scandinavian Political Studies*, Vol 10, No 1.
- Wagner, A, [1883], [1890], *Finanzwissenschaft*, 2:a och 3:e uppl, Leipzig, delvis omtryckt i R A Musgrave och A T Peacock, red, [1958], *Classics in the Theory of Public Finance*. Macmillan, London.